

Botos Katalin: Az én házam az én váram

Ifj. Borlói Rudolf: Lakás és otthon c. versének első szakasza így szól:

„Lehet ez vers, lehetne nyelvész-felszólalás
Otthonunkat gyakran úgy hívjuk, hogy lakás
Pedig csak az otthon szót járja át varázs” ...

Kifejező verssorok... Felidéztek bennem egy emléket. Láttam 15 éve egy ausztrál filmet (jó negyed százada készült). Az volt a film címe, ami ennek az írásnak. Az ismert angol mondás: "My house is my castle." Az én házam az én váram. A film arról szólt, hogy egy polgár a saját kezével építette fel otthonát, és az neki nagyon kedves volt, még ha nem is a legideálisabb területen helyezkedett is el. Egy állami kisajátítás ellen tiltakozva – némi segítséggel – megnyer a legfelsőbb fórumon egy pert. Azzal az érveléssel, hogy *az adott épület nem egy lakás, hanem otthon*. Amelybe beleépült a tulajdonos egész élete; és ezt nem indokolt elvenni tőle, ha nem életfontosságú dologról van szó. A filmbeli „királyi tanácsos”, egy magas rangú, nyugalomba vonult jogász, aki a kisember segítségére sietett, az emberi jogokra hivatkozott, amelyek az ausztrál bennszülötteket is megillették egy perben, ahol saját életterüktől akarták megfosztani az őslakosokat... Egy demokráciában *a hatalom döntésével nem kerülhet indokolatlanul hátrányos helyzetbe egyetlen állampolgár sem*. A filmben természetesen egy óriásvállalat anyagi érdekei forogtak kockán; a cég profitérdeke, ésszerűségi, hatékonysági érvei nagy súllyal estek latba a helyi önkormányzatnál. (A kárpótlási összeg – amint a filmből kitűnt –, messze nem tudta volna azt *a használati értéket* biztosítani a családnak, amit az egyébként zajos területen épült, ámde tágas otthon és kert nyújtani tudott. Ezt a mondatot én teszem hozzá, mint szakmám szerint közgazdász... A királyi jogtanácsos nem gazdasági indokokkal érvelt...)

Milyen fontos az OTTHON szerepe az ember életében! Mindig idegen volt számomra az (amerikai) életstílus, amelyben a lakások ideiglenes tartózkodási helyek. Nem mindenütt volt ez így; de az iparosítottabb Nyugaton igen. Ott a lét megkövetelte a mobilitást. Nyilván Délen, ahol az ültetvények helyhez kötötték a tulajdonosokat, szép kőházakat építettek. Ajánlom meghallgatásra a Confederatio dalát a polgárháborúból: „Itt születtem, ide vágyom, meghalok Dixilandért.” Ugyanez a dal megvan északi változatban is. A dallam ugyanaz, de a szöveg Uncle Sam fölényes magatartását tükrözi: „Csizmánk hegyével rúgjuk ki a gyapotföldi alligátor-falókat Dixiből.....”.

Megnéztem egy nagyszerű TED show-t, amelyben egy Dél-Karolina-i kis egyházi fenntartású egyetem rektora beszélt a magyarokról, magyar emberekhez fűződő érzelmeiről. (Egyébként mindenkinek ajánlom a You Tube-on. Büszke lesz rá, aki ezt végignézi, hogy magyarnak született.) Azt mondta, az ő déli szülőföldjét is, amely szabad állam akart lenni, *éppúgy külső erők rombolták le*, mint a magyarok országát 1956-ban, a megszállók csapatai. Feltehetően az észak-déli polgárháborúra utalt... A Gettysburgi csata, amely a polgárháború legvéresebb ütközete volt, mai napig a déliek emlékezetében elevenen él. Ebben mindkét fél jelentős veszteségeket szenvedett. (Az ennek 150. évfordulóján tartott Dél-Karolina-i ünnepeken látni kell a déli lakosok hazafias lelkesedését! A jenki katonákkal szemben... Ezt a felvételt is érdemes meghallgatni a You Tube-ról! A déli változatú Dixi-dallal fejeződik be, amelyet az egész lakosság egyhangúan énekelt: „Élek és halok Dixiért!” Libabőrös lesz az ember tőle...) Bizony, az Egyesült Államokban napjainkig megvannak a lokál-patrióta érzelmek az egyes államokban! (Hát még itt, Európában, hogyan képzelhető el a teljes összeolvasztás?...) (Mellesleg, az idézett TED-show-ban egy olyan zsidó származású magyar holokauszt túlélőről volt szó, aki rajongott Bartókért, nagy humanista volt, és a saját gyáraiban megszüntette a szegregációt – mivel "ezt a szöveget már hallotta valahol...")

Az északiak szép eszmék indíttatására vonultak hadba. A jó öreg John Brown hideg teste sírban fekszik, de a lelke tovább menetel. Milyen szépen is hangzik az északi csapatok dalában, hogy „for

Union and liberty!” Az Unióért, a szabadságért! Ezek nemes eszmék! De a mélyen fekvő ok – a gazdaságtörténeszek jól tudják –, az iparosodó északi terület munkaerő igénye volt. Megszüntették hát a rabszolgaságot. Ezzel egyidejűleg azonban nem garantálták a minimális megélhetést az egykori rabszolgáknak. Szabadok lettek. Szabad volt a híd alatt aludniuk... Új fajta rabszolgaság jött létre a gépsorok mellett, igaz, immáron önkéntesnek látszó.

Észak-Amerikában, Washingtonban élő emigráns magyar barátaim fából készült, könnyen összerakható, lebontható házban laknak. Az otthon nem jelenti feltétlenül a szerves beilleszkedést a lokális környezetbe. Az emberek mobilak. A családok egymástól akár több ezer kilométerre szétszakadva élnek: az öregek leköltöznek Floridába, a kellemesebb éghajlatú vidékre. Nem tudják a családokban a generációk egymást támogatni. Van, hogy a meghalt szülőkhöz csak hosszabb idő után jutnak el a hozzátartozók... A modern Nyugat-Európa gyakorlata is a generációk elkülönülését, a fiatalok önállósodását hozta magával. Tapasztalom itthon, hogy az önálló lakás utáni vágy igen gyakran összekapcsolódik azzal, hogy azért lehetőleg a szülők környezetében legyen valahol a saját otthon; hiszen nagyon jó, ha a generációk egymásnak tudnak segíteni: nagymama az unokáknak, a még aktívabbak az elesettebb idősöknek...

Igen, a modern kori nomadizálás, a migráció a munkaerőt viszi a munkalehetőségekhez; de az emberek általában meg próbálnak gyökeret eresztetni az új környezetben. Ahol nagy kulturális különbségeket kell áthidalni, ott zárványok maradnak a migráns csoportok, és saját gettót alakítanak ki. Európa most egy ilyen szétszakadásban van. Egy biztos: a globális tőke érdeke az atomizálódott, uniformizálódott, nem gondolkodó társadalom. Ebben gyenge a hagyományok szerepe, az örökös „haladás” a jelszó, csak előre néznek, hátra nem, s de így nem alakul ki szerves kötődés.

Figyelemre méltó azonban, hogy mennyien foglalkoznak napjainkban családfa-kutatással. Vagyis mindenképpen van igény e kis alapegység, a család szerepének megértésére. De a modern világ sok magányos szinglit eredményez, virtuális világban, a piacról élőt; haszonelvűség alapján szervezett létmódban, valójában boldogtalanul. És a társadalmak összeesnek, szűkül az utánpótlás, hiszen az utódokat jól, célszerűen, csak családi keretben lehetne felnevelni. Aki mégis megszületik, féloldalas nevelésben részesül; gyakran kései gyermek lesz. Jellegzetes eltorzult lelkiállattal: ő a központ, érte van a világ. Áldozatvállalás? Másokért? Alkalmazkodó-képesség? Nem jellemző.

Pedig ez lenne a jövő feltétele. Hogy ne lakásunk legyen, hanem otthonunk. Amelyet másokkal megosztunk. De ehhez alkalmazkodni kell tudni, s olykor áldozatokkal jár. Van, akinek az élet hozza az egyedüllétet. De a társadalomnak törekednie kellene arra, hogy ez kivétel legyen, és ne szabály. Márpedig napjainkban Európában efelé haladunk. A mi kis városunkban vidéken volt korábban szülőotthon. Most elébe festettek egy Ő betűt; öregek otthona lett. **Őszülőotthon...**Borlói Rudolf versének záró szakasza kíváncsok ide:

„Mert ahová indulsz, bár a neve Otthon,
Lakásnak sem érzed, nem vagy benne otthon,
Sorstársként nézel szét sok elhagyatotton...”

Azok a civilizációk lesznek életképesek – és szorítják ki majd a hanyatló nyugati embertípust –, ahol a család és az otthon szerepe még alapvetően fontos.

Csongrád, 2023. július